

La importància de dir-se Ernest

Eduard Artells i Bover (1903-1971)

ALBERT JANÉ

Eduard Artells i Bover (1903-1971) fou, sens dubte, el corrector de català de més anomenada del seu temps, fins i tot podríem dir el corrector per excel·lència o per antonomàsia. Va ser durant molts anys el corrector de la revista *Serra d'Or*, en la qual va publicar una sèrie d'articles de divulgació lingüística, que va aplegar després en dos volums de la Col·lecció Popular Barcino amb el títol *Llenguatge i gramàtica*, el segon aparegut pòstumament, amb un pròleg molt emotiu de Joan Triadú, que és tota una semblança, realment exemplar, de la personalitat intel·lectual i humana de l'«eminent corrector», com encertadament l'anomena. Va ser precisament amb Joan Triadú que va preparar els tres volums de la mateixa Col·lecció Popular Barcino, *Lectures escollides*, de clara intenció pedagògica, i va publicar, a més, *Vocabulari castellà-català abreujat* i *Vocabulari català-castellà abreujat*. La seva activitat com a professor de català durant aquells anys difícils va ser també seguida, intensa i fructífera. En una entrevista apareguda cosa de quatre anys abans de la seva mort deia, parafrasejant bonhomiosament Maragall: «tinc unes memòries començades que no puc acabar mai». Home permanentment enfeinat com era, sempre agullonat per editors apressats, és molt probable que, efectivament, no les hagués acabades, i, de fet, ignorem si la part que en va arribar a escriure era gaire extensa i què se n'ha fet.

A més de tot el que acabem de dir, de l'activitat intel·lectual d'Eduard Artells solament hi ha, que sapiguem, la traducció de la famosa obra teatral *The importance of Being Earnest*, de l'escriptor irlandès en llengua anglesa Oscar Wilde. Es va publicar l'any 1937 (la vida, malgrat tot, continuava) i es va reeditar (o reimprimir) l'any 1985; per tant, un cop l'autor (de la traducció) ja havia traspassat, a càrrec de l'Editorial Raurich, de Sant Cugat del Vallès, obra que ara hem tingut l'ocasió de llegir.

En una nota introductòria, reproduïda, evidentment, de la primera edició, Artells explica que inicialment havia pensat traduir el títol de la comèdia per *La importància de dir-se Ernest*, i que així havia estat anunciada la seva publicació, però que havent-se adonat, en el curs de la traducció, que el mot *fidel*, nom propi i adjectiu amb valor anàleg al del mot *earnest* de l'original, resolvia el joc de paraules que és la base de l'argument de l'obra, va optar per *LA IMPORTÀNCIA D'ÉSSER FIDEL*, títol que va donar com a definitiu, malgrat que literalment s'allunya un xic de l'original, i que és el que apareix en les obres de referència. Ara bé, en aquesta reedició o reimpressió de 1985, si bé en la pàgina 3, destinada als crèdits, es manté la versió del títol adoptada pel traductor, el títol que consta a la portada és *La importància de dir-se Ernest*. És un cas de dualitat realment curiós i excepcional, però segurament no únic, i cal suposar que obeeix a raons comercials, qui sap si imposat pel departament de vendes de la casa.

No cal dir que el text d'aquesta traducció és normativament impecable, tot i que s'hi poden observar alguns cultismes no estrictament necessaris, fàcilment substituïbles per formes més planeres i pròpies del llenguatge teatral. Però escau ara de reproduir una conversa sostinguda amb Eduard Artells a propòsit de la seva traducció de l'obra de Wilde. Parlem, aproximadament, de l'any 1959, quan formava part del nostre petit ambient un joveníssim lingüista molt precoç que es deia Pere Julià, deixeble del mateix Artells i del poliglòt i esperantista Delfí Dalmau, un altre mestre inoblidable. Eduard Artells, segons ens va explicar ell mateix, li va passar un exemplar de la seva traducció i li va demanar que la llegís atentament, a veure si hi trobava cap incor-

recció gramatical o lingüística. El jove Julià ho va fer tal com Artells li demanava i, després d'una atenta lectura del text, li va fer saber que l'única cosa que hi havia sabut veure era l'ús del mot *absurd* com a nom substantiu, és a dir, en lloc de *absurditat*. Efectivament, en aquella saó *absurd* substantiu només tenia, normativament, el valor de «judici absurd», però per a l'expressió de la idea o valor de «cosa absurda» calia recórrer a *absurditat*. No ens ha estat gens difícil de localitzar aquesta ocurrència (p. 25). Diu, exactament: «Aquest 'ara em moro, ara no em moro' és un absurd.» Certament, fins i tot tenint en compte la normativa actual, creiem que hi seria preferible *una absurditat*. No cal dir que Eduard Artells hi convenia bonament.

D'altra banda, sorprenem en el text de la segona edició un ús incorrecte de la conjunció *perquè*, en lloc del conjunt *per què* (p. 52): «Vet aquí perquè sovint, quan estem tots tres plegats, fa aquell posat d'ensopit.» No podem saber si en la primera edició ja apareixia així i l'errada va passar per malla al jove i precoç Pere Julià. ♦